Työ- ja elinkeinoministeriön lisäselvitys

Tässä lupaamani TEMin kirjallinen vastaus edustaja Myllykosken tämänpäiväiseen kysymykseen TyVissä siviilipalvelusta koskien:

Siviilipalvelusvelvolliset erityyppisissä valmiustilanteissa

Siviilipalvelusvelvollisten erityisolosuhteiden aikaiseen palvelukseen sisältyy asevelvollisuuslakia vastaavasti ylimääräinen palvelus ja liikekannallepanon aikainen palvelus. Liikekannallepanon aikaiset tehtävät ja riittävän henkilöstön varaaminen tehtävien hoitamiseen varmistettaisiin työ- ja elinkeinoministeriön ja siviilipalveluskeskuksen valmiussuunnittelussa. Työ- ja elinkeinoministeriöllä ja siviilipalveluskeskuksella ei ole kuitenkaan yhteistä valmiussuunnitelmaa siviilipalvelusvelvollisten käyttämisestä poikkeusoloissa. Siviilivarantoon kuuluvilla ei ole samanlaisia yksilöllisiä sijoitussuunnitelmia poikkeusolojen aikaista palvelusta varten, kuten Puolustusvoimilla on sodanajan joukoille. Siviilipalveluslaissa keskitytään siten tällä hetkellä varannon käyttämiseen muissa kuin liikekannallepanon aikaisissa olosuhteissa. Voimassa olevassa laissa ylimääräisestä palveluksesta ja poikkeusolojen aikaisesta palveluksesta on kuitenkin säännöksiä näiden tilanteiden varalta.

Parlamentaarinen komitea yleisen asevelvollisuuden kehittämiseksi ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämiseksi katsoi mietinnössään, että valtion tarpeisiin vastaamiseksi siviilipalveluksen potentiaalin hyödyntämistä erityyppisissä valmiustilanteissa voidaan kehittää siten, että siviilipalvelus kytketään osaksi julkisen hallinnon varautumistyötä ja yhteensovittamista muiden varautumisesta vastuussa olevien viranomaisten kanssa. Siviilivarannon käytettävyyttä muissakin kuin sotilaallisissa kriiseissä olisi perusteltua kehittää.

Ylimääräinen palvelus

Ylimääräisen palveluksen tarkoituksena on normaaliajan vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa nopeasti harjoittaa ja täydentää siviilipalvelusvelvollisten siviililuonteisiin tehtäviin liittyviä kriisivalmiuksia. Tasavallan presidentti voi päättää normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa valtioneuvoston esityksestä, että siviilipalveluskeskus voi määrätä siviilivarantoon kuuluvia velvollisia ylimääräiseen palvelukseen. Palveluksen tarkempi sisältö määräytyisi kulloisenkin häiriötilanteen edellyttämällä tavalla. Ylimääräisellä palveluksella voitaisiin varmistaa, että siviilipalvelusvelvollisilla olisi häiriötilanteen mukaiset riittävät taidot ja valmiudet toimia liikekannallepanon aikaisissa siviililuonteisissa avustavissa kriisitehtävissä. Velvollisuus osallistua ylimääräiseen palvelukseen koskee siviilivarantoon kuuluvia siviilipalvelusvelvollisia.

Liikekannallepanon aikainen palvelus

Siviilipalvelusvelvollisten liikekannallepanosta päättää valtioneuvoston esityksestä tasavallan presidentti ja päätöksen tulisi ajallisesti seurata välittömästi Puolustusvoimien liikekannallepanopäätöstä. Asevelvollisuuslaissa säädetyn osittaisen liikekannallepanon aikana palvelukseen voidaan määrätä siviilivarantoon kuuluva siviilipalvelusvelvollinen. Yleisen liikekannallepanon aikana palvelukseen voidaan määrätä myös lisävarantoon kuuluva siviilipalvelusvelvollinen, 50 vuotta täyttäneet voidaan määrätä palvelukseen kuitenkin ainoastaan eduskunnan suostumuksella.

Liikekannallepanon aikaisena palveluspaikkana voivat toimia ministeriöt ja niiden hallinnonalalla toimivat virastot, viranomaiset, julkisoikeudelliset yhteisöt ja -laitokset lukuun ottamatta puolustusministeriötä ja sen hallinnonalaa, kunnan viranomainen tai kunnallinen liikelaitos, yliopisto, ammattikorkeakoulu, ammatillisen koulutuksen järjestäjä ja Pelastusopisto.

Siviilipalveluskeskus määrää liikekannallepanotilanteessa viranomaisen pyynnöstä näiden käyttöön tarpeelliseksi katsomansa määrän siviilipalvelusvelvollisia, joita ei ole vapautettu palveluksesta tai varattu terveydenhuollon ammattihenkilöstöä poikkeusoloissa koskevan varausjärjestelmän puitteissa terveydenhuollon tehtäviin taikka määrätty valmiuslain (1552/2011) mukaisesti suorittamaan yleistä työvelvollisuutta, terveydenhuollon työvelvollisuutta tai väestönsuojeluvelvollisuutta. Tarkoituksena on, että siviilipalveluslain mukaiseen liikekannallepanopalvelukseen määrääminen ei estäisi muiden lakisääteisten varausten tai velvollisuuksien täyttämistä.

Siviilipalveluslain säännökset muodostavat kokonaisuuden yhdessä muun säädöskehikon kanssa erityisesti suhteessaan yleistä tai osittaista liikekannallepanoa ja ylimääräistä palvelusta koskeviin säädöksiin muualla lainsäädännössä. Palvelukseen määräämisen edellytykset eivät ole yksinomaan valmiuslain tarkoittamiin poikkeusoloihin sidoksissa. Siviilipalveluslaissa säädetään liikekannallepanotilanteeseen sovellettavasta etusijajärjestyksestä mahdollisten päällekkäisten varausten suhteen.

Liikekannallepanopalvelukseen määrääminen ei estä muiden lakisääteisten varausten ja velvollisuuksien täyttämistä, kuten esim. VAP-varatut (varattu työnantajan käyttöön), varatut terveydenhuollon ammattihenkilöt, valmiuslain nojalla yleistä työvelvollisuutta tai terveydenhuollon työvelvollisuutta suorittamaan määrätyt. Siviilipalveluskeskuksella on poikkeusoloissa oikeus saada työvelvollisuusrekisteristä tieto niistä siviilipalvelusvelvollisista, joille on annettu valmiuslain mukainen työmääräys toimia työvelvollisena.

Siviilipalveluslaki ei huomioi sotilaallisen konfliktin tai uhkan lisäksi muun tyyppisiä kriisejä, joita ovat väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakavaa tapahtuma tai uhka, erityisen vakava suuronnettomuus sekä vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti.

Parhain terveisin,

Erno Mähönen, TEM

***

Erno Mähönen
Erityisasiantuntija / specialsakkunnig
Työllisyys ja toimivat markkinat / sysselsättning och fungerande marknader
Työ- ja elinkeinoministeriö / arbets- och näringsministeriet
PL 32, 00023 Valtioneuvosto / PB 32, 00023 Statsrådet
erno.mahonen@gov.fi